

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Talet om kön och ras/etnicitet inom samhällets insatser för unga

En diskursanalys av länsrättsdomar i LVU-ärenden

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Eva Marberg

Handledare: Kristian Daneback

Abstract

Titel: Talet om kön och ras/ethnicitet inom samhällets insatser för unga - en diskursanalys av länsrättsdomar i LVU-ärenden.

Författare: Eva Marberg

Nyckelord: Socialt arbete, kön, ras/ethnicitet, diskursanalys.

Uppsatsens syfte är att undersöka hur diskurserna om kön och ras/ethnicitet ser ut idag i domar från länsrätten i Göteborg. Utgångspunkten är att kön och ras/ethnicitet konstrueras språkligt och att vi som socialarbetare behöver vara medvetna om hur vi är med och konstruerar kategorierna och vilken makt som ligger i vårt tal. Frågeställningarna är: Vilka diskurser om kön förekommer i länsrättens tal? Vilka diskurser om ras/ethnicitet förekommer i länsrättens tal? Förekommer dominerande, underordnade eller konkurrerande diskurser om kön och ras/ethnicitet i talet?

På vilket sätt samverkar ras och kön med varandra? Hur kan man förstå diskursernas förekomst?

Uppsatsen är en textanalys av länsrättsdomar som gäller §3 Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). Jag har använt diskursanalys som metod och utgått från ett socialkonstruktivistiskt och diskursteoretiskt perspektiv. Resultatet visar att det förekommer tydliga diskurser om kön i texterna och att dessa diskurser i mycket hög utsträckning är desamma som identifierats inom området i tidigare forskning. Detta kan förstås utifrån diskursteorins syn på vad en diskurs är och hur den fungerar. Det förekommer få diskurser om ethnicitet och endast ett uttryck för hur kön och ethnicitet samverkar. Även detta kan till viss del förstås utifrån diskursteorin. Det kan också förstås mot bakgrund av att kön har en lång tradition av att organisera samhällets insatser för ungdomar just i det sammanhang som utgörs av LVU, medan ethnicitet inte har det.

Förord

Jag har länge varit intresserad av hur kön och etnicitet konstrueras. Det började med att jag på 90-talet läste feministiska studier och kvinnohistoria och blev medveten om hur föreställningarna om vad en kvinna är sett ut och förändrats genom historien. Det har fortsatt till en utvidgad förståelse av att kön och även andra kategoriseringar och identiteter görs genom språk och handlingar. Sedan många år har jag mitt hem i en mångkulturell förort utanför Göteborg. Jag möter och deltar i konstruktioner av etnicitet och kön dagligen. På ett personligt plan är detta bakgrunden till mitt ämnesval.

Betydelsen av hur kön görs i socialt arbete, och specifikt i arbetet med ungdomar har blivit tydlig för mig under tiden på socionomprogrammet. Forskare och lärare vid institutionen, däribland Helena Johansson, har förmedlat arbetslivserfarenheter och forskningsresultat som vittnar om könade föreställningar om ungdomarna och deras svårigheter och könade insatser från socialtjänsten. Vikten av en ökad medvetenhet inom yrkeskåren om hur vi som grupp konstruerar kön har utifrån detta känts central. Betydelsen av etnicitet i det sociala arbetet med ungdomar har jag fått erfara bland annat under min praktik i hemstadsdelen.

Ungdomarna, deras familjer och de professionella rör sig hela tiden i ett fält där svenskhet och icke-svenskhet utforskas och konstrueras. Detta är grunden till mitt professionella intresse för området.

Det har varit roligt och intressant att få de här veckorna till att fördjupa mig i ett område som jag är intresserad av. Jag vill tacka min handledare, Kristian Daneback, för en mycket god handledning under processen. Tack för tydlighet, tid och engagemang. Jag vill också tacka min medstudent under handledningstillfällena, Johanna Magnusson, för konstruktiva synpunkter och positiv respons.

Innehållsförteckning

1.1 Inledning	1
1.2 Syfte	3
1.3 Frågeställningar	3
2 Tidigare forskning	4
2.1 Litteratursökning	4
2.2 Flickor och pojkar i social ungdomsvård	5
2.3 Ras/ethnicitet och social ungdomsvård	7
2.4 Flickor och pojkar och kriminalitet	10
2.5 Sammanfattning	11
3 Teoretiskt perspektiv, teori och begrepp	12
3.1 Socialkonstruktivism	12
3.2 Diskursteori	13
3.3 Kön	16
3.4 Ras/ethnicitet	17
3.5 Intersektionalitet	18
3.6 Sammanfattning	19
4 Metod	20
4.1 Metodval	20
4.2 Tillvägagångssätt	21
4.3 Materialet	23
4.4 Resultatens giltighet	24
4.5 Etiska överväganden	25
4.6 Metodkritik	26
5 Resultat och analys	27
5.1 Sexuellt beteende	28
5.2 Aggressiva pojkar	30

5.3 Aggressiva flickor?	32
5.4 Psykisk skörhet	33
5.5 Rymning och riskfyllda miljöer	35
5.6 Beroendet av andra	37
5.7 Moral	38
5.8 ”De andra”	39
6 Slutdiskussion	41
6.1 Svar på frågeställningarna	41
6.2 Diskussion av resultatet	42
6.3 Förslag till fortsatt forskning	43
7 Referenslista	45
8 Bilaga 1	48

1.1 Inledning

Många är idag överens om att föreställningar om kön är en av de viktigaste organiserande principerna för mänskliga relationer och makt. Även föreställningar om ras/etnicitet lyfts fram som centrala för skapandet av kategorier och hierarkier (Lundström, 2005). Jag anser därför att det är centralt att anlägga ett köns- och etnicitetsperspektiv på socialt arbete.

Som socialarbetare arbetar vi med språket som verktyg. Vi talar med klienter och uttalar oss om klienter. Som professionella har våra definitioner av klienterna ofta företräde. Vårt sätt att *tala om* klienterna blir ”sanningen” om en människas behov, resurser och svårigheter. Jag anser därför att en viktig del i en reflekterande yrkesroll måste vara en medvetenhet om språkets makt.

Diskursanalys är ett sätt att närma sig språkets makt. Diskurs kan definieras som ”ett bestämt sätt att *tala om* och förstå världen (eller ett utsnitt av världen)” (Winther Jørgensen & Phillips, 2000, min kursivering). Diskursbegreppet förekommer i en socialkonstruktivistisk tradition där språket, organiserat i diskurser, anses ha en aktiv roll i skapandet och upprätthållandet av den sociala verkligheten. Kön och ras/etnicitet ses i detta perspektiv som konstruerade. De görs genom språk och handlingar (Johansson, 2006). Att undersöka vilka diskurser om kön och etnicitet som förekommer inom samhällets insatser är ett sätt att anlägga ett köns- och etnicitetsperspektiv på fältet och att samtidigt medvetandegöra språkets makt. Det är det jag vill göra i mitt arbete och har valt att fokusera på samhällets insatser för unga.

Tidigare forskning som haft ett könsperspektiv på samhällets insatser för unga visar att flickor och pojkar omhändertas utifrån könade föreställningar om vad som är ett socialt problem (Hamreby, 2004; Schlytter, 1999). Pojkarna omhändertas för den skada de åsamkar samhället, flickorna för att deras beteende avviker från den traditionella könsrollen (Andersson, 1996). Forskning visar också att diskurserna (eller talet om) är tydligt könade och att dessa diskurser styr hur flickornas och pojkarnas svårigheter och identiteter konstrueras (Hilte & Claesson, 2005; Andersson, 1997). Av personal på två ungdomsinstitutioner beskrivs t.ex. pojkar som raka och utagerande men lätta att jobba med. Flickor beskrivs som manipulativa och svårare att arbeta med. Verksamheten på institutionerna organiseras utifrån detta.

Den forskning som anlagt ett etnicitetsperspektiv på socialt arbete med ungdomar beskriver representationen av barn och familjer med utländsk bakgrund inom barnavårdssystemet samt skriver fram etnicitetsaspekten i arbetet med tonårsflickor som behöver skyddas från sina familjer vid s.k. hedersrelaterad familjeproblematik (Andersson & Sallnäs, 2007). Både den oproblematiserade överrepresentationen inom barnavårdssystemet och talet om etnicitet och heder fyller enligt min uppfattning etnicitetsbegreppet/invandrarskapet med ett negativt och problematiskt innehåll. Senare års forskning om konstruktioner av etnicitet bland ungdomar, som gjorts inom andra discipliner, som sociologi och kulturstudier, visar på ett mönster för konstruktionen som bygger på att ”icke-svenska” ungdomar konstrueras som ”de andra”, de som är annorlunda än oss som utgör normen (Ambjörnsson, 2003). Forskningen ger inspiration till att undersöka dessa konstruktioner inom socialt arbete. Denna forskning visar också att etnicitet och kön konstrueras tillsammans så att exempelvis invandrarflickan är en specifik konstruktion (Ambjörnsson, 2003; Lundström, 2005).

Forskningen väcker frågor i mig som jag tar med mig in i min studie: Har det skett någon förändring i bemötandet och bedömningen av flickor och pojkar inom samhällets insatser för unga sedan ovanstående studier gjordes? Hur ser diskurserna om kön ut idag? Hur ser diskurserna om ras/eticitet ut? Samspekar diskurserna om kön med diskurserna om ras/eticitet?

Ett sammanhang där man kan studera *talet om ungdomar* är domar från länsrätten. Länsrätten är en förvaltningsdomstol som utifrån socialnämndernas ansökningar beslutar att en ungdom ska dömas till vård enligt Lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). I mitt arbete studerar jag domar som rör 3§ LVU. Lagtexten lyder: ”*Vård skall också beslutas om den unge utsätter sin hälsa och utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende*”.

I förarbetena till LVU (prop.1989/90:28) framgår att ”*rekvisitet socialt nedbrytande beteende anses uppfyllt om den unge betar sig på ett sätt som avviker från samhällets grundläggande normer*”.

Till största delen består innehållet i domarna av sammanfattningar av socialnämndernas utredningar kring ungdomen och dennes situation. I utredningarna beskriver nämnderna den unges beteende och svårigheter och motiverar varför de anser att vård enligt lagen är

nödvändig. Domarna handlar utifrån lagtexten om olika typer av normbrytande beteende hos ungdomarna, som det beskrivs i socialtjänstens utredningar, och därför också om vad samhället anser vara ett eftersträvansvärt beteende för ungdomar. Tidigare forskning visar som vi såg att vad som anses vara normbrytande och hur myndigheter förstår ungdomars beteende skiljer sig mellan flickor och pojkar. Därför menar jag att konstruktionen av kön i dessa texter kan förväntas bli tydlig. Det finns ingen liknande forskning som sätter ras/etnicitet i fokus.

1.2 Syfte

Syftet med min uppsats är att undersöka hur diskurserna om kön och etnicitet ser ut idag i domar från länsrätten i Göteborg.

1.3 Frågeställningar

Vilka diskurser om kön förekommer i länsrättens tal?

Vilka diskurser om ras/etnicitet förekommer i länsrättens tal?

Förekommer dominerande, underordnade eller konkurrerande diskurser om kön och ras/etnicitet i talet?

På vilket sätt samverkar ras och kön med varandra i texten?

Hur kan man förstå diskursernas förekomst?

2 Tidigare forskning

2.1 Litteratursökning

Som en inledning på mitt arbete ville jag skaffa mig en överblick över hur forskningsläget på området ser ut idag. Jag har använt olika sökvägar för att hitta tidigare forskning som berör mitt uppsatsområde. Jag har dels sökt via databasen LIBRIS och dels utgått från referenslistor i forskning på området som jag redan kände till. Jag har också sökt i Göteborgs Universitets databas för studentuppsatser, GUPEA, och då tittat efter vilken tidigare forskning som använts i uppsatser inom liknande ämnesområden.

Via LIBRIS har jag både sökt ämnesvis via ”samhälls- och rättsvetenskap” och ”sociala frågor och socialpolitik” och gjort direktsökningar. Under sociala frågor och socialpolitik har jag gjort en begränsad sökning på socialt arbete och kön som gav många relevanta träffar. Jag har också gjort två begränsade sökningar under genusfrågor med sökorden ungdomsvård och ungdomar. Även de sökningarna gav träffar som har relevans för mitt område. Under ”samhälls- och rättsvetenskap” har jag gjort utökade sökningar på etnicitet och etnicitet och kön. Båda sökningarna gav ett givande resultat.

Via LIBRIS är det även möjligt att söka med engelska sökord. Vid direktsökningen via LIBRIS använde jag sökorden ”juvenile delinquency” i olika kombinationer med ”sex”, ”gender” och ”race”. ”Gender” visade sig vara det mest användbara av dem.

Jag har också sökt via referenslistor i forskning på området som jag redan kände till för att få uppslag på tidigare forskning. Särskilt Helena Johanssons avhandling ”Brist på manliga förebilder”(2006) och Fanny Ambjörnssons avhandling ”I en klass för sig”(2003) tar upp flera studier som visat sig vara relevanta för mitt ämne.

För att välja ut vilken forskning av alla träffar jag skulle använda mig av i mitt arbete använde jag tidigare studier och uppsatser som referenser. Genom att se vad andra använt bildade jag mig en uppfattning om vad som får antas vara viktig eller givande forskning på området.

2.2 Flickor och pojkar i social ungdomsvård

Ett av de forskningsområden som är centrala för mitt arbete handlar om samhällets insatser för ungdomar ur ett könsperspektiv. Jag tycker mig se två spår i den forskning jag gått igenom. Det ena spåret studerar *talet om flickor och pojkar* inom den sociala ungdomsvården och har alltså samma studieobjekt som min uppsats. I min analys kommer jag att använda de diskurser om kön som identifierats i denna forskning.

Det andra spåret undersöker på vilka grunder flickor och pojkar omhändertas och vårdas med stöd av LVU. Den forskningen har relevans för mitt arbete genom att den indirekt kan säga något om de diskurser om kön inom vilka flickornas och pojkarnas normbrytande beteende framträder.

2.2.1 *Talet om flickor och pojkar inom social ungdomsvård*

Fyra forskare som uttryckligen studerat *talet om flickor och pojkar* inom den sociala ungdomsvården är Andersson, Hilde & Claezon och Hamreby.

Kerstin Hamreby (2004) har studerat föreställningar om kön inom den sociala barnvården under 1900-talet. Hon finner att flickor och pojkar bemötts och behandlats systematiskt olika och att detta har sin grund i de diskurser om kön som varit dominerande. Hamreby menar att diskurserna varit uttryck för en essentialistisk syn på kön där biologin determinerar flickor och pojkar till olika personligheter och sociala beteenden och därmed också olika uppgifter i samhället. Den dominerande diskursen om flickor konstruerar den goda kvinnligheten utifrån den rätta sexualiteten och omsorgsgivande. Diskursen handlar om att flickor främst har ett ansvar för reproduktionen i samhället och medför att det varit viktigt att kontrollera flickors sexualitet. Den dominerande diskursen om pojkar handlar om att de är handlingskraftiga, aggressiva och utåtagerande. Pojkarnas huvudansvar i samhället är enligt denna diskurs produktionen, försörjningen. Diskursen om pojkars sexualitet har betraktat deras sexualitet som en biologisk drift som inte går att kontrollera. Det har heller inte varit relevant att göra det utifrån vad som setts som deras huvudfunktion i samhället (Hamreby, 2004).

Berit Andersson (1997) intervjuade personal på ett §12-hem för flickor i samband med att den övergick från att vara en blandad till en flick-institution. De fick svara på frågor både om hur

de upplevde ungdomarna och hur de såg på sin egen arbetsorganisation och sina roller som behandlare i relation till kön. I arbetet finner hon att pojkarna i personalens tal framstår som normen som flickorna jämförs med. Pojkarna beskrivs som utagerande, impulsstyrda och störiga, men lättare att jobba med. Flickorna sägs (till skillnad från pojkarna) bära saker inom sig, leva med ett "inre kaos", vara mer utsatta för andras våld och sexuella övergrepp, spela på sin sexualitet och vara svårare att jobba med (Andersson, 1997). Samtidigt beskriver personalen att det blivit lättare att bedriva behandlingsarbete nu när pojkarna är borta eftersom det är lugnare på institutionen. De dominerande diskurserna om kön bland personalen är alltså desamma som de Hamreby identifierat, med det tillägget att flickorna i Anderssons studie också omtalas som psykologiska varelser som bär saker inom sig och som manipulerande.

Hilte och Claezon (2005) har gjort en undersökning av hur kön presenteras och reproduceras inom två ungdomsinstitutioner. Även de analyserar intervjuer med personalen och tittar både på talet om ungdomarna och talet om behandlarna. Deras resultat överensstämmer till stor del med Hamreby och Anderssons. De menar att behandlarna är bärare av en könad föreställningsvärld och att den får konsekvenser för sättet flickorna och pojkarna behandlas på och hur deras svårigheter och identiteter konstrueras (Hilte & Claezon, 2005). Den dominerande diskursen om pojkar på institutionerna handlar om att pojkar är raka, lätt blir arga och gör upp fysiskt. De dominerande diskurserna om flickor beskriver flickornas sexuella beteende som både en orsak till och en följd av deras sociala problem samt föräldrarnas bristande omsorgsförmåga som anledningen till deras svårigheter och psykiska ohälsa.

2.2.2 Orsaker till omhändertagandet av flickor och pojkar.

Ett annat område som behandlas i forskningen är orsakerna till att flickor och pojkar omhändertas. Christina Andersson (1996) har gått igenom tidigare forskning på området. Hennes resultat visar att flickornas moral hanteras hårdare än pojkarnas vid bedömningen av vad som anses vara ett avvikande beteende. Ingripanden mot flickor sker oftare vid rymning, promiskuitet och alkoholförtäring medan ingripanden mot pojkar främst görs på grund av deras kriminalitet och aggressivitet (Andersson, 1996). Pojkarna omhändertas för den skada de åsamkar samhället, flickorna för att deras beteende avviker från den traditionella könsrollen, generaliserar hon. Här anar jag en dominerande diskurs om flickor som handlar

om sexualitet och moral och en diskurs om pojkar som centreras kring aggressivitet. Samma diskurser som identifierades i tidigare forskning behandlad under 2.2.1.

Gustav Jonsson skriver i "Flickor på glid"(1980) att många av de flickor som var placerade på Skå under 50-talet benämndes "sexual-flickor" och var där på grund av sin lösaktighet. Här ser vi ett uttryck för sexualitetsdiskursen om flickor igen. Ingen av de placerade pojkarna var där av den anledningen.

Liknande resultat finner Astrid Schlytter (1999) i sin studie av tillämpningen av 3§ LVU på länsrättsnivå. Hon menar att det finns olika normsystem för pojkar och flickor och att samhällets företrädare har olika bedömningsgrunder vad gäller rekvisten "missbruk" och "annat socialt nedbrytande beteende" för flickor respektive pojkar. Hon visar på dubbelheten i rättssystemet som är tänkt att vara könsneutralt men som i praktiken inte är det.

När det gäller bedömningen av om missbruk föreligger menar hon att det krävs lägre konsumtionsnivå för att flickors drickande ska betraktas som missbruk och att andra företeelser än alkoholkonsumtionen i sig vägs in i flickornas missbruk (Schlytter,1999). En flicka som när hon dricker förlorar kontrollen över sig själv och sin sexualitet ses som en missbrukare. Pojkarnas missbruk avgörs utifrån de traditionella bevisnormerna som utgår från enbart alkoholkonsumtion (Schlytter, 1999). Både flickor och pojkar döms alltså till vård enligt LVU på grund av missbruk, men vad som anses vara missbruk skiljer sig åt.

Även Schlytter (1999) påpekar att flickornas sexualitet skrivs fram som en grund för vård. Både när de beskrivs som handlande subjekt och utnyttjade objekt kan deras sexualitet bedömas som problematisk, konstaterar hon. Pojkars sexualitet tas däremot inte upp alls. Schlytter menar att rättssystemet, genom att utgå från normerna kring flickors sexualitet i sina domar, missar maktaspekterna som är knutna till denna fråga. Det är pojkar och män som utnyttjar flickorna men flickorna görs ansvariga för mäns normbrytande handlingar. Samma diskurser tycks göra sig gällande i Schlytters studie som i tidigare redovisade undersökningar.

2.3 Ras/etnicitet och social ungdomsvård

Ett annat centralt forskningsområde för min studie behandlar etnicitet och social ungdomsvård. Etnicitet är inte ett särskilt uppmärksammat tema inom forskning på området,

konstaterar Andersson och Sallnäs (2007) i sin genomgång av svensk barnavårdsforskning. Jag har i mitt sökande funnit ett fåtal studier som behandlar representationen av ungdomar med utländsk bakgrund inom social ungdomsvård. Jag har inte funnit några studier som undersöker konstruktionen av ras/etnicitet inom ungdomsvården. Däremot har mycket intressant forskning om hur ras/etnicitet konstrueras i ungdomars värld gjorts. Dessa arbeten har ingen direkt koppling till samhällets insatser för unga och hur etnicitet konstrueras där men fungerar som vägvisare och inspiration till att sätta fokus på språkliga processer varigenom ras/etnicitet görs. De visar också på ett behov av att undersöka samkonstruktionen av kön- ras/etnicitet.

2.3.1 Konstruktionen av etnicitet bland ungdomar

Flera forskare inom socialt arbete, sociologi, genus- och kulturstudier har under senare år studerat hur ras/ etnicitet konstrueras i ungdomars värld. Jag tar här upp studier genomförda av Lundström, Ambjörnsson och Forsberg.

Lundström (2007) sätter genom intervjuer med 29 unga kvinnor, de flesta födda eller uppvuxna i Sverige, men med ursprung i Sydamerika, fokus på ”den svenska föreställda gemenskapen” och hur tillhörigheten till den villkoras för kvinnorna. Hon visar hur olika positioner som ”icke-svensk” och ”svensk” *konstrueras som motpoler* till varandra och hur kvinnorna använder olika strategier för att inte hållas kvar i en utanförstående position eller kategori (Lundström, 2007). Hon visar, genom kvinnornas exempel, på föränderligheten i föreställda gemenskaper och möjligheten till gränsöverskridande positioner som på sikt också ändrar innehållet i kategorierna. Lundström (2007) lyfter inte fram någon tydlig diskurs om de ”icke-svenska” kvinnorna. Hon pekar mer på ett mönster för konstruktionen som utgår från att de skapas som motpol till de ”svenska” flickorna.

Ambjörnsson (2003) bygger sin studie på deltagande observationer bland och intervjuer med tjejer i två gymnasieklasser med olika socioekonomisk status. Hennes huvudintresse är hur tjejerna konstruerar kön i samverkan med klass och hon lyfter fram hur även ras/etnicitet är sammanvävt med dessa kategorier. Invandrartjejen som ”den andra” finns i två huvudkonstruktioner i tjejernas tal. Den tysta, icke-jämställda och ofria tjejen och ”kickerstjejen” som slåss ibland, har kaxig attityd, en slapp inställning till skolan och en viss

sorts klädstil (Ambjörnsson, 2003). Även svenska tjejer med arbetarklassbakgrund ingår i gruppen kickers, men det blir tydligt i tjejernas tal att det är lättare att hänföras till gruppen om man har invandrarbakgrund. Ambjörnsson visar här hur föreställningar om ras/etnicitet/invandrarskap är tätt kopplade till både social position och beteende. Jag uppfattar två tydliga diskurser om ”invandrarflickan” i Ambjörnssons studie. Den ena handlar om flickan som icke-jämställd och ofri, jämfört med den svenska flickan. Den andra handlar om henne som mer aggressiv, våldsam och kaxig än sin svenska motsvarighet.

Forsberg (2005) visar att begrepp för etnisk tillhörighet, ”blondin” och ”brunett” som tjejerna i hennes studie använder, kopplas ihop med utseende, bakgrund, normer och beteende och används för att definiera enskilda individer. Enligt tjejerna i studien kan man *vara* ”brunett” men *tänka* ”blont”(Forsberg, 2005). Det uttalandet tycker jag visar både på att tjejerna gör tydliga associationer till begreppen och på en möjlighet till förskjutningar i begreppens innebörd. Vad händer när tillräckligt många brunetter tänker blond. Är det fortfarande en blond tanke då? Forskningen ger inget svar på detta.

2.3.2 Etnicitet i social ungdomsvård

Andersson och Sallnäs (2007) menar att forskning inom social barnavård konstaterat att det inom barnavårdssystemet finns en överrepresentation av familjer och barn med rötter i andra länder om man inte kontrollerar för klass. De menar vidare att begreppet invandrarbakgrund sällan nyanseras i forskningen och att samverkande faktorer inte analyseras (Andersson & Sallnäs, 2007). De studier jag kort redovisade under 2.3.1 tycker jag visar att ras/etnicitet är sammanvävt med och konstrueras tillsammans med andra sociala kategorier. Utifrån det är det risk att man får en missvisande bild av den sociala vekligheten om man undersöker ”invandrarbakgrund” som ensam betydelsebärande kategori vilket är vad som gjorts inom social ungdomsvård.

Sarnecki (1996) lyfter fram etnicitet som en aspekt när han sammanfattar den sjätte delrapporten från projektet ”Uppföljning av §12-vården”. Han ger där en beskrivning av de ungdomar som var inskrivna på de aktuella institutionerna i början av 90-talet då studien genomfördes. Han lyfter upp den höga andelen invandrarungdomar bland de mest socialt utslagna och menar att om fattigdom och tillhörighet till socialgrupp 3 tidigare varit en

förklaring till social utslagning bland ungdomar kan man idag delvis byta ut dessa mot utländsk bakgrund. Han frågar sig om överrepresentationen är ett uttryck för diskriminering men tycker sig inte se några större skillnader i rapporterade problem mellan invandrade och svenska ungdomar som döms till vård. Möjligen kan det finnas diskriminering hos andra myndigheter eller instanser som anmäler ungdomarna till socialtjänsten, menar han (Sarnecki, 1996).

Andersson och Sallnäs (2007) finner vidare att etnicitetsaspekten tydligt skrivs fram i arbetet med tonårsflickor som behöver skyddas från sina familjer vid s.k. hedersrelaterad familjeproblematik.

2.4 Flickor, pojkar och kriminalitet

Kriminalitet berör mitt arbete eftersom brottslig verksamhet är ett skäl att döma en ungdom till vård enligt LVU. Det finns inte många studier om kön, ungdomar och kriminalitet. Jag väljer att här ta upp endast en artikelsamling utgiven 2009 med Margareth Zahn som redaktör. Samlingen har relevans för mitt arbete eftersom författarna beskriver *tal om* pojkar och flickor och kriminalitet.

Robert Agnew (2009, sidan 23) visar i sin artikel på en diskurs om pojkars kriminella beteende som orsakat av "traits of low constraint and negative emotionality" där "the traits/.../ are in part biologically based". Alltså en diskurs som kopplar ihop pojkarnas (delvis biologiska) aggressivitet med deras kriminalitet. Något motsvarande tal om flickor hittar han inte. Denna diskurs påminner mycket om den dominerande diskurs om pojkar som identifierades av Hamreby (2004) inom samhällets insatser för ungdomar i Sverige.

Agnew (2009) identifierar också en diskurs om kön och kriminalitet som handlar om varför pojkar lättare påverkas till kriminalitet av kamrater. Diskursen har sina rötter i social inlärningsteori och säger att flickors/kvinnors egna moraliska övertygelser och högre självkontroll motverkar en negativ påverkan från kamrater. Underförstått är att pojkar inte har tillgång till dessa skyddsfaktorer i samma utsträckning.

2.5 Sammanfattning

Sammantaget anser jag att genomgången tidigare forskning visar att flickor och pojkar bedöms och behandlas på systematiskt olika sätt i sina kontakter med socialtjänsten och dess rättsväsende. Forskningen visar också att det funnits och fortfarande finns tydliga dominerande diskurser om kön inom socialt arbete med ungdomar. Diskurserna tycks dessutom inte ha förändrats särskilt mycket under den undersökta perioden. När det gäller betydelsen av ras/ethnicitet har den studerats i mycket liten omfattning i socialt arbete. De studier jag har hittat stannar vid att konstatera att det finns en överrepresentation av barn, ungdomar och familjer med utländsk härkomst i ungdoms- och barnavårdssystemet. Genomgående för studierna om hur ras/ethnicitet konstrueras bland ungdomar uppfattar jag vara hur olika positioner som "svensk" eller "icke-svensk" *konstrueras i relation till och som motpoler mot varandra* och hur "svenskhet" eller "vithet" ofta är så oproblematiserat att det blir osynligt. Centralt är också att kön och ras konstrueras tillsammans. Studierna innehåller inte så många tydliga diskurser om den "icke-svenska" flickan utan visar snarare på ett mönster för konstruktion. Den studie om kön och kriminalitet som jag tar upp identifierar två diskurser som handlar om varför pojkar är mer kriminella än flickor.

3 Teoretiskt perspektiv, teori och begrepp

3.1 Socialkonstruktivism

Det finns många sätt att se på kunskap och den sociala verkligheten. Jag har valt att göra en diskursanalys av de texter som är uppsatsens studieobjekt. Diskursanalysen har sin grund i socialkonstruktivistisk teori. Kärnan i socialkonstruktivistisk teori är att verkligheten, i form av fenomen, handlingar och händelser, konstrueras, blir meningsfull, och ett kunskapsobjekt för oss, genom vårt sätt att tala om den (Johansson, 2006).

I vilken grad diskurserna (språket) på detta sätt konstruerar verkligheten är för mig inte det intressanta utan *hur* den konstrueras och vad perspektivet för med sig. Det mest centrala för mitt arbete är att perspektivet uppmärksammar att det är vårt sätt att tala om och kategorisera världen som producerar kunskap, samt att vårt tal (diskurserna) anger gränserna för vad som är möjliga och förnuftiga handlingar. Det innebär att diskurserna får konsekvenser i praktiken. När vi talar om flickor och pojkar som två skilda kategorier och tillskriver dem olika egenskaper får de mening för oss. Samtidigt innebär kategoriseringen att det blir adekvat att bedöma deras (likadana) handlingar på olika sätt.

Centralt är också att kunskap i ett socialkonstruktivistiskt perspektiv alltid är historiskt och kulturellt specifikt och att den kommer till i social interaktion. Det finns ingen given sanning. Det gör det möjligt att granska kunskapsproduktionen och det för givet tagna, att analysera vilka diskurser som just nu kämpar om vad som är sant och falskt, samt att resonera kring vilka sociala konsekvenser diskurserna och konstruktionerna kan föra med sig (Johansson, 2006; Winther Jørgensen & Phillips, 2000). I min uppsats kommer jag att undersöka vilka diskurser om kön och etnicitet som förekommer i länsrättens tal. Det kan ses som ett sätt att granska kunskapsproduktionen.

Att verkligheten är socialt konstruerad betyder inte att allt är fullkomligt relativt eller att den går att "konstruera om" i en handvändning. Diskurserna har en tröghet i och med att de också organiserar och strukturerar det sociala på ett konkret sätt. Vi kan bara förhålla oss till verkligheten genom de struktureringar som redan finns. Detta innebär en kontinuitet i det sociala (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Diskursen om att människor existerar i två

skilda kategorier, kvinnor och män, har som vi sett en genomgripande organiserande makt som vi inte kan ställa oss utanför. Vi föds och blir inplacerade i en av kategorierna. Utifrån kategoriseringen (diskursen) organiserar vi t.ex. socialtjänstens insatser för unga på behandlingshem i pojkaktiviteter (klättring, go-cart åkning) och flickaktiviteter (pyssekvällar, samtalsgrupper, ridning). På ett samhälleligt (och delvis omedvetet) plan är våra handlingar inriktade på att förbereda och forma flickor och pojkar till att få ett så bra liv som möjligt inom diskursen om två separata kön. Som individer kan flickorna och pojkarna protestera mot att delta i de könsstereotypa aktiviteterna och välja att gå utanför struktureringarna men de måste hela tiden förhålla sig till dem.

Vissa diskurser och sociala praktiker i ett samhälle är dessutom så etablerade att man aldrig tänker på att de är konstruktioner. Dessa ”avlagrade diskurser” kallar Laclau objektivitet (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). ”Samhället” skulle kunna ses som något objektivt i det resonemanget medan organiserandet av och innebörden i ”samhället” mer uppenbart är föremål för konstruktion.

Att allt utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv skulle vara relativt motsägs av det faktum att språket är ett socialt fenomen. Vi kan inte få språket att betyda vad som helst och kunskapsproduktion underkastas sociala och samhälleliga strukturer. Däremot anses det inte inom det socialkonstruktivistiska perspektivet möjligt att hitta en absolut eller universell sanning om ”sakernas tillstånd”. Sanning och förnuft skapas diskursivt vid varje given tidpunkt (Thomassen, 2006).

3.2 Diskursteori

Diskurs kan definieras som ett bestämt sätt att tala om och förstå världen (eller ett utsnitt av världen) (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Diskursteorin är tätt kopplad till socialkonstruktivismen och till post-strukturalistisk språkfilosofi och ”den språkliga vändningen” som innebar en förändrad syn på språket. Istället för att som tidigare ha betraktats som en ren avspegling av verkligheten ses språket och de representationer av verkligheten vi skapar genom det som konstituerande. Förändringar i (och för den skull också bevarande av) den sociala verkligheten sker genom förändringar och reproduktioner i diskursen (Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Diskursteorin, som är en av många diskursanalytiska angreppssätt, formulerades av Ernesto Laclau och Chantal Mouffe. Den bygger på grundantagandet att vårt språk, strukturerat i diskurser, spelar en aktiv roll i skapandet och förändringen av verkligheten, våra sociala relationer och identiteter (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Diskursteorin delar det mesta av sina antaganden med andra diskursanalytiska angreppssätt. Diskursanalys är både en teori och ett metodologiskt angreppssätt för att studera *talet om*, alltså språket. Det gör att det blir svårt att dra en skiljelinje mellan vad som är metod och vad som är teori. De av diskursteorins begrepp som jag konkret använder i min analys återkommer jag till i metodkapitlet. Här koncentrerar jag mig på de teoretiska grunderna.

3.2.1 Dekonstruktion

Att verkligheten i form av fenomen och ”sanningar”, är språkligt konstruerade innebär också att de är möjliga att plocka isär, att dekonstruera. ”Syftet med en dekonstruktion är att granska hur konstruktionen är uppbyggd och sammansatt” (Johansson, 2006, sidan 46). Genom detta visas också att det är möjligt att konstruera det aktuella fenomenet på ett annat sätt och alternativa förståelser blir möjliga. Jag gör i mitt arbete ingen regelrätt dekonstruktion av begreppen kön och etnicitet i bemärkelsen att jag plockar isär begreppen och visar på det motsägelsefulla och kanske orimliga i konstruktionen. Däremot ser jag själva diskursanalysen som ett slags dekonstruktion. Genom att visa vilka diskurser om kön som förekommer i talet och hur de är uppbyggda får vi syn på vilka föreställningar som ligger bakom konstruktionerna och de kan inte längre tas för givna.

3.2.2 Diskursiv praktik

Enligt diskursteorin är all social praktik diskursiv. Det finns inget samspel mellan diskursiv praktik och andra sociala praktiker. Däremot är diskursiva praktiker olika fastlåsta i sin betydelse. Det finns en rad sociala institutioner och praktiker som vi tar för givna och aldrig ifrågasätter (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Rättsväsendet eller socialtjänstens insatser för ungdomar är i det här perspektivet diskursiva sociala praktiker och därmed en form av diskurs.

3.2.3 Makt och kunskap

Michel Foucault lyfts fram som en central gestalt inom diskursteorin. För honom är makten central. Han lämnar den gängse synen på makt som något som utövas *av vissa över andra* och ser den istället som något som ”genomsyrar och skapar tingen” och därmed som produktiv (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Jag förstår Foucault som att diskurs och makt är synonymer i hans resonemang. Begreppet ”produktiv makt” utgår ifrån hur *diskurser producerar* de objekt, till exempel individer, som de talar om. Makten/diskursen både skapar och begränsar vår sociala värld genom att den också för med sig att bara vissa sätt att se på och benämna verkligheten är möjliga, menar Foucault (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Exempelvis är det omöjligt för oss idag att inte dela in människosläktet i barn och vuxna utifrån hur diskursen producerar ”barnet”. ”Barnet” finns. Det är inte möjligt just nu att se det på något annat sätt. Laclau och Mouffe för i sina arbeten denna syn på makt vidare. Genom att jag i mitt arbete analyserar diskurser kommer maktaspekten att vara närvarande i min analys eftersom diskursen producerar flickorna och pojkarna och anger gränserna för vad som är möjligt att göra som flicka och att säga om en flicka.

3.2.4 Sanningsregimer och kamp mellan diskurser

I sina tidigare arbeten använde Foucault beteckningen ”sanningsregimer” för att beskriva varför våra utsagor om verkligheten är så regelbundna trots de i princip oändliga möjligheterna att forma vilka utsagor som helst (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Han menar att de historiska reglerna för diskursen kraftigt begränsar vad som kan sägas. Laclau och Mouffe delar hans uppfattning om att det finns en regelbundenhet och tröghet i diskursen men betonar att flera diskurser existerar parallellt och att det pågår en ständig kamp mellan dem om vad som är sanning/ kunskap (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). I Sverige idag uppfattar jag en kamp mellan diskurser om vad det är att vara ”svensk”. En diskurs ser svenskheten som något fast och knyter den till bl.a. svenska rötter och vissa typiska personlighetsdrag och sedvänjor. En annan diskurs betraktar svenskheten som något föränderligt och kopplar den mer till exempelvis medborgarskap. Att leta efter konkurrerande diskurser ser jag som en fruktbar utgångspunkt vid en diskursanalys.

3.2.5 Subjektpositioner

Diskursteorin överger den traditionella föreställningen om individen som ett enhetligt och autonomt subjekt. Istället talar man om subjektpositioner. Diskursen anger alltid vilka positioner som är möjliga för subjektet att ta (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Som individ blir man interPELLERAD (eller inDRAGEN i) bestämda positioner. Eftersom flera motstridiga diskurser förekommer samtidigt blir vi som subjekt också ofta interPELLERADE i flera olika positioner samtidigt (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). En tonårsflicka kan samtidigt vara interPELLERAD i positionen som familjecentrerad med omsorgen om andra som central livsuppgift, i positionen som modern karriärkvinna, och i positionen som kaxig förortstjej, som Ambjörnsson (2003) talar om i sin forskning.

3.3 Kön

Genusbegreppet härstammar från det engelska begreppet gender och uppstod som en reaktion på den starka biologiska determinism som rådde fram till 60-talet. Biologismen menade att manligt och kvinnligt bestäms av våra biologiska kön. Förespråkarna för genusbegreppet menade att vi måste skilja mellan, å ena sidan, biologiskt kön, på engelska sex, och å andra sidan, det socialt, historiskt, språkligt och politiskt konstruerade genus, på engelska gender (Chambers & Carver, 2008). Ett av huvudsyftena var att begreppsliggöra att relationer mellan könen främst är socialt och kulturellt skapade. Det är inte en följd av vår biologi att kvinnor har ansvar för det obetalda hushållsarbetet t.ex.

I den svenska debatten har kvinnohistorikern Yvonne Hirdman bidragit med iakttagelser för förståelsen av vad som karakteriserar de sociala strukturer som konstruerar genus. Hon talar om två bärande logiker: könets isärhållande och det manliga som norm (och därmed högre värderat än det kvinnliga) (Schlytter, 1999).

Genusbegreppet har som jag ser det bidragit till att synliggöra sociala konstruktionsprocesser kopplade till kön och öppnat upp för möjligheten att tala om ”manligt” och ”kvinnligt” utan att hänföra resonemangen till biologiska skillnader mellan könen (Chambers & Carver, 2008). Dessa bidrag tar jag med mig. Begreppet har, som jag ser det, också brister och det har riktats två typer av kritik mot det. Det ena är att genus enbart omfattar de samhälleliga normerna och

inte enskilda individers handlande (som ju kan gå på tvärs mot det samhälleligt dominerande). Det andra är att användandet av begreppet genus explicit eller implicit innebär att man accepterar att det finns ett givet biologiskt kön (Schlytter, 1999).

En tänkare, som haft stor betydelse för problematiseringen av genus och biologiskt kön som separata är Judith Butler. Genom "Gender Trouble" (1990) ifrågasätter hon våra föreställningar om det sociala och det biologiska könet som särskiljbara. Hon frågar sig hur vi får tillgång till det givna biologiska könet och undrar om det inte är våra föreställningar om genus som skapar vårt kön. Butler menar att det inte finns något biologiskt eller naturligt kön och att själva distinktionen mellan sex och gender, på svenska kön och genus, är en del av en kulturell och politisk domän (Chambers & Carver, 2008).

Butler (1990) menar vidare att sex/gender uppstår performativt. Det innebär att det inte existerar bortom de handlingar (dit också språket räknas) vi dagligen utför. Detta resonemang innebär att kön görs av var och en av oss och att det går att analysera detta görande. Även om Butler menar att kön för det mesta inte görs medvetet innebär det ändå att det är möjligt att göra motstånd mot de rådande könskonstruktionerna (Chambers & Carver, 2008).

Det pågår en diskussion inom samhällsvetenskapen om begreppen kön och genus. Vissa forskare använder kön andra genus. Det sker ständigt förskjutningar i begreppen och de kan användas analytiskt på liknande sätt. Jag använder i min uppsats begreppet kön för att jag menar att det bättre fångar uppfattningen att det inte går att skilja det vi ser som biologisk från det socialt konstruerade könet. Jag betraktar kön som performativt skapat genom språk och handling.

3.4 Ras/ etnicitet

Begreppen ras och etnicitet har med kategorisering, ursprung, tillhörighet, inkludering och exkludering att göra (Wikström, 2009). Begreppet etnicitet har oftast använts för att fokusera på de sociala och kulturella aspekterna av kategoriseringen (Hylland- Eriksen, 1993) medan ras handlat om föreställningar om biologiska, essentiella skillnader mellan människor som har sina rötter bland annat i kolonialismen och rasbiologin (Wikström, 2009).

Idag vet vi att ras inte är en vetenskaplig kategori, variationen av ärftliga fysiska egenskaper är större inom en rasmässigt klassificerad grupp än mellan grupperna. Ras har däremot börjat användas utifrån sin sociala betydelse (Wikström, 2009). Vissa forskare menar att man genom att använda begreppet etnicitet riskerar att missa processer av exkludering och diskriminering som grundas på föreställningar knutna till utseende. Det har t.ex. visat sig att vitheten har en central betydelse för gränsdragningen för vem som betraktas som svensk (Lundström, 2007). De menar också att begreppet ras har den fördelen att det gör kopplingen till den koloniala ordningen och hierarkiseringen av människor som vi fortfarande lever i efterdyningarna av tydlig (de los Reyes & Mulinari, 2003).

Jag väljer att använda begreppen ras/etnicitet som utbytbara. De sociala konsekvenserna av att kategoriseras och särbehandlas på grund av ras eller etnicitet är desamma för människor. Dessutom är gränsen mellan föreställningar om ras och etnisk tillhörighet flytande. Etnicitet kopplas ofta till ett visst utseende, som mörk hy t.ex. medan ras fylls med ett ”kulturellt innehåll” av sedvänjor etc. (Wikström, 2009).

Historiskt och i samtiden förekommer olika sätt att se på ras/etnicitet. Jag betraktar ras/etnicitet ur en post-kolonial synvinkel som socialt och språkligt konstruerad och därmed som en föränderlig, situationsbunden och pågående konstruktion. Fokus i den post-koloniala synen på ras/ etnicitet ligger på hur skillnad mellan människor skapas och upprätthålls genom språket. Maktaspekten är central eftersom ras/etnicitet som språklig konstruktion hänger samman med vem som har rätt att definiera (någon annan) (Wikström, 2009).

3.5 Intersektionalitet

Intersektionalitet är ett begrepp för hur olika maktrelationer som kön, ras och klass griper in i och samspelar med varandra på olika sätt samtidigt och hur olika positioner för människor skapas genom dessa processer (de los Reyes, Molina & Mulinari, 2003).

I begreppet ligger att maktrelationer inte uppträder som skilda kategorier utan sammanblandas med och transformeras i förhållande till varandra på olika sätt. Konstruktionen av ras/ etnicitet sker t.ex. inte oberoende av vilket kön eller klass personen tillhör vilket ger olika erfarenheter av rasism och tillgång till sociala positioner (Lundström, 2007). I mitt arbete vill jag undersöka hur kön och ras/etnicitet på detta sätt samverkar med varandra i länsrättens tal.

3.6 Sammanfattning

I kapitlet har jag beskrivit uppsatsens teoretiska utgångspunkter samt centrala begrepp i mitt arbete. Det jag framförallt tar med mig till analysen, från det socialkonstruktivistiska perspektivet och diskursteorin, är att jag ser verkligheten som språkligt och socialt (diskursivt) konstruerad och att det exempelvis genom en diskursanalys går att undersöka hur denna konstruktion går till. Jag tar också med mig att diskurserna *är* makt. Centralt för förståelsen av mitt arbete är att jag betraktar kön och ras/ etnicitet som performativt skapat genom ord och handling. I mitt arbete vill jag sätta fokus på konstruktionerna genom att undersöka vilka diskurser om begreppen som förekommer. Jag kommer att utgå från begreppet intersektionalitet för att undersöka om och hur kön och ras samverkar i länsrätts tal.

4 Metod

4.1 Metodval

Jag vill studera *talet om* kön och ras/etnicitet i texterna från länsrätten. Därför har jag valt att göra en diskursanalys av materialet. I mitt arbete innebär diskursanalys att jag undersöker vilka diskurser om begreppen som talet kan härledas till (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Mitt arbete är begränsat till vilka diskurser som förekommer inom fältet ”samhällets insatser för ungdomar”. Jag tar hjälp av tidigare forskning för att få uppslag till vilka diskurser som kan förekomma inom området.

Jag går i min analys ganska nära materialet och väljer att betrakta relativt specifika formationer av tal som avgränsade diskurser trots att de på ett mer övergripande plan går att placera in under samma diskurser om kön och etnicitet. Jag menar att detta ger större möjligheter att få syn på viktiga detaljer av variation i länsrättens tal och att det ger ett intressantare resultat utifrån studiens syfte. Avgränsningen sker inte godtyckligt utan i relation till avgränsningar som gjorts i tidigare forskning.

I mitt analysarbete kommer jag att använda vissa begrepp formulerade av Laclau och Mouffe i diskursteorin. Jag menar att deras sätt att betrakta all social praktik som diskursiv är en intressant utgångspunkt för studier av texter som är så tätt kopplade till en maktutövande social praktik. Jag har valt de begrepp i diskursteorin som jag anser vara användbara för mitt syfte. Oftast används deras teori som utgångspunkt för att analysera vilka diskurser som överhuvudtaget förekommer i samhället kring ett bestämt socialt område. Jag anser dock att det inte finns något i deras teoribildning som talar emot att den också är möjlig att använda på ”mindre” diskurser inom ett mer avgränsat socialt fält (Winther Jørgensen & Phillips, 2000). Man kan ändå diskutera om det utifrån mitt syfte varit mer ändamålsenligt att använda en mer empirinära form av diskursanalys. Mer om detta under metodkritik nedan.

4.2 Tillvägagångssätt

Min analys bygger på att jag läst texterna noggrant många gånger. Eftersom Laclau och Mouffe själva inte ger exempel på praktisk användning av sin teori har jag låtit mig inspireras av Malin Wreder (2007) som utifrån Laclaus och Mouffes begreppsapparat konstruerat en enkel analysmodell. Jag har reviderat hennes modell för att den ska passa uppsatsens syfte. För att beskrivningen av mitt tillvägagångssätt ska bli mer lättillgänglig definierar jag först de begrepp ur diskursteorin som jag kommer att använda. Grunden för begreppsapparaten är att diskursteorin är en (post)strukturalistisk språklig teori som menar att ord får sin betydelse av hur de skiljer sig från andra ord, inte från någon yttre referens. Alla diskurser består av *tecken* (ord) som är sammanlänkade och får sin betydelse i relation till varandra. Så är t.ex. ordet kropp i sig ganska tomt på betydelse. Det fylls med betydelse när det sätts in i ett sammanhang av andra ord: sjukdomar och symtom (den medicinska diskursen), kropp och själ (den kristna diskursen), prestationer, muskelstyrka och smidighet (en idrottsdiskurs) (Börjesson & Palmblad, 2007).

4.2.1 Använda begrepp

I min analysmodell använder jag tre begrepp hämtade från diskursteorin. Dessa är nodalpunkter, flytande signifikanter och artikulation. Jag använder också begreppet diskursordning hämtat från Faircloughs kritiska diskursanalys.

Nodalpunkter: Centrala tecken i en diskurs som andra tecken ordnas runt. Nodalpunkterna är i sig tomma på betydelse men får sin betydelse fixerad genom att sättas in i en viss diskurs. I en traditionell medicinsk diskurs är ”symtom” en nodalpunkt vars betydelse är fixerad till att utgöra ett tecken på att fysiologiska processer i kroppen inte fungerar optimalt (Börjesson & Palmblad, 2007; Winther Jørgensen & Phillips, 2000).

Flytande signifikanter: Centrala tecken som fylls med olika innehåll i olika diskurser. Det pågår just nu en kamp mellan diskurser om att slutgiltigt fixera dess betydelse. Ett ord kan vara en nodalpunkt i en specifik diskurs men en flytande signifikant i förhållande till andra diskurser. Om vi tar ”symtom” igen har det som vi såg en fixerad betydelse i den traditionella medicinska diskursen och en annan fixerad betydelse i en viss alternativmedicinsk diskurs där

man betraktar symtom som ett uttryck för störningar i kroppens energifält (Winther Jörgensen & Phillips, 2000).

Artikulation: En text eller utsaga, i den här studien texterna från länsrätten. Genom artikulationen länkas tecknen till varandra på ett visst sätt. En artikulation reproducerar eller ifrågasätter de rådande diskurserna (Börjesson & Palmblad, 2007).

Diskursordning: Två eller flera diskurser inom samma område som konkurrerar om att definiera ett fenomen (Börjesson & Palmblad, 2007). Se exemplet om den traditionella medicinska och den alternativmedicinska diskursen ovan.

4.2.2 Min analysmodell

Min analysmodell bygger på fem punkter. Genom att utgå från dessa punkter hoppas jag kunna identifiera dominerande, underordnade och konkurrerande diskurser i materialet samt få en bild av den aktuella diskursordningen.

1. Identifiera de tecken i texterna som talet om kön och ras/etnicitet centreras kring.
2. Identifiera vilka av tecknen som är nodalpunkter.
3. Beskriv de diskurser som framträder genom att undersöka hur andra tecken kopplas till dessa nodalpunkter. För att lättare kunna identifiera diskurser tar jag hjälp av tidigare forskning.
4. Identifiera eventuella flytande signifikanter genom att undersöka om olika diskurser i texten konkurrerar om att definiera ett begrepp.
5. Beskriv diskursordningen; d.v.s vilka diskurser som just nu konkurrerar om att fylla ett begrepp med innehåll.

4.3 Materialet

Mitt material består av 19 domar från länsrätten i Göteborg där rätten beslutat att ungdomar mellan 13 och 20 år ska beredas vård med stöd av 3 § LVU. Domarna är från 2008-2009. 10 av domarna rör flickor, 9 pojkar. Utifrån ungdomarnas och deras föräldrars namn uppfattar jag det som att 6 av flickorna och 5 av pojkarna har icke-svenskt ursprung. Omfånget på domarna varierar mellan 4 och 7 sidor om man räknar bort det utrymme som tas upp av personuppgifter och beslut om ekonomisk ersättning till advokat etc. Till största delen består innehållet i domarna av sammanfattningar av socialnämndernas utredningar kring ungdomen och dennes situation. Efter en fråga till länsrätten fick jag svaret att den som skriver protokollet från rättegången tar alla fakta från socialtjänstens utredningar men att det kan ske små omformuleringar i texten. Domstolens text ligger dock så nära den ursprungliga utredningstexten som möjligt. I utredningarna beskriver nämnderna den unges beteende och svårigheter och vilka insatser som socialtjänsten gjort hittills. Utredningarna innehåller också yttranden från den unge själv och dennes förälder/rar eller annan vårdnadshavare. Beskrivningarna av ungdomarna är kopplade till rekvisiten för omhändertagande enligt 3§ LVU. På så sätt är de bedömningar av om den unge genom sitt beteende, i så hög grad som avses i tvångslagstiftningen, utsätter sin hälsa och utveckling för allvarlig risk att skadas. Domarna består också av länsrättens bedömningar att tvångsvård enligt LVU är nödvändig. Texten är en officiell text producerad av socialtjänsten och förvaltningsdomstolen tillsammans. För målnummer på de analyserade domarna, se bilaga 1.

4.3.1 *Insamling av materialet*

Alla länsrättens domar från de senaste två åren finns arkiverade i datumordning i pärmar i länsrättens foajé. Som privatperson får man själv söka igenom pärmarna efter de domar man letar efter. Vid första besöket på länsrätten fick jag hjälp av rättens arkivarie med att leta fram datum på de 20 senast avkunnade domarna som rörde LVU. Det visade sig att de flesta besluten handlade om avskrivning av mål eller beslut om förordnande av advokat eller liknande icke användbart material. Jag bestämde mig därför för att leta själv i pärmarna. Det fanns färre beslut om omhändertagande enligt LVU än jag hade förväntat mig. Jag gick inte helt systematiskt till väga när jag sökte vilket innebär att jag inte följde en bestämd datumordning. Jag letade fram domarna i pärmarna och skrev upp deras målnummer. Till en

början noterade jag alla domar som rörde vård med stöd av 3§. Efter hand valde jag bort domar som rörde flickor och pojkar med svenskklingande namn för att få en spridning i materialet. Totalt noterade jag 23 domar. Rättens arkivarie fick målnumren på de domar jag var intresserad av och mailade domarna till mig som pdf-filer. När jag fått dem i min hand bestämde jag mig för att sortera bort de domar som var betydligt kortare än de övriga. Detta för att få ett så jämförbart material som möjligt.

4.4 Resultatens giltighet

I socialkonstruktivistisk forskning ser diskussionen om en studies giltighet annorlunda ut än i mer traditionell positivistisk forskning. Kunskap ses som språkligt och socialt konstruerad. Det finns ingen objektiv verklighet som vår forskning kan återspegla på ett korrekt sätt och vi som forskare är delaktiga även i konstruerandet av empirin (Winther Jörgensen & Phillips, 2000). Specifikt vid en diskursanalys är att det är forskaren som konstruerar de diskurser som utgör analysens resultat genom att summera och vaska fram mönster i det studerade talet (Börjesson & Palmblad, 2007).

Bedömningen av giltighet eller trovärdighet i socialkonstruktivistisk forskning vilar i hög grad på att man som forskare tydligt skriver fram de regler och den metod man använt när man frambringat sina resultat. På det sättet blir det möjligt för andra att bedöma och ifrågasätta resultaten utifrån den aktuella regeluppsättningen. Detta motsvarar det som vanligen benämns en studies reliabilitet (Kvale & Brinkmann, 2009). Det är också viktigt att man tydligt benämner vad det är man utifrån materialet kan uttala sig om, så att läsaren kan bedöma det som vanligen kallas validiteten, om man mäter det man säger sig mäta (Winther Jörgensen & Phillips, 2000; Brinkmann & Kvale, 2009).

Jag anser att jag bidragit till min studies giltighet genom att beskriva min analysmodell och forskningsprocess. Läsaren kan i uppsatsen följa mitt arbetssätt och mina resonemang, dela mina tolkningar eller konstruera en annan kunskap.

Jag menar att jag också varit tydlig med vad det är jag vill undersöka, nämligen *talet om* i form av diskurser. Läsaren får själv avgöra om jag hållit mig till det.

När det gäller generaliserbarheten av resultaten bygger den på en kritisk bedömning av likheten eller olikheten mellan olika material och situationer (Brinkmann & Kvale, 2009). Mitt resultat grundar sig på ett fåtal domar från länsrätten i Göteborg åren 2008-2009. Generaliserbarheten är mycket begränsad om den ens finns. Eftersom domarna är slumpmässigt utvalda är det inte omöjligt att resultatet går att generalisera till andra domar från samma länsrätt under de senaste åren. Eftersom diskurser är tidsberoende och delvis också lokala och eftersom mitt material är så litet är det inte möjligt att generalisera till LVU-domar i landet i allmänhet eller över en längre tidsperiod.

4.4 Etiska överväganden

Materialet för min uppsats innehåller beskrivningar av människors personliga förhållanden. Det är ett utelämnande och känsligt material som kräver att man hanterar det varsamt. Jag är själv kluven till att det utgör offentliga handlingar. Samma uppgifter är sekretessbelagda så länge de hanteras inom socialtjänsten. I min studie är materialet helt avpersonifierat. Det är *talet om kön och etnicitet* som är uppsatsens studieobjekt. Ungdomarnas personliga situationer är inte intressanta i sig för studien. Det enda som framgår i arbetet är kön och etnicitet på dem talet gäller. När ett visst behandlingshem namnges i domen kallar jag det ”behandlingshemmet” i redovisningen av resultatet. Härigenom anser jag att jag tagit etiska hänsyn i arbetet.

Det finns också en etisk aspekt gentemot textproducenten av att plocka sönder och granska länsrättens texter. Domstolen ställs inför svåra avgöranden när den ska ta ställning till om en ung människa som bedöms fara illa ska dömas till vård. Syftet är inte att svartmåla socialtjänsten och länsrätten för deras eventuella stereotypa konstruktioner av kön och ras/eticitet. Diskurser är inte framförallt individuella konstruktioner. Syftet är snarare att göra oss uppmärksamma på vilka diskurser som förekommer inom det sociala fältet och som vi förmodligen alla som arbetar inom det mer eller mindre deltar i att producera.

4.6 Metodkritik

För mig känns tanken att det skulle finnas objektiv kunskap främmande. Det är ändå möjligt att kritisera diskursanalysen som metod utifrån att den i vissa avseenden är så tydligt subjektiv. Uppsatsens resultat består av de diskurser som jag vaskat fram ur länsrättens tal. På ett vis är de mina konstruktioner. Resultatet är inte godtyckligt eftersom det i hög utsträckning relaterar till diskurser identifierade i tidigare forskning och eftersom alla konstruktioner av diskurs inte är möjliga eller trovärdiga utifrån den analysmodell jag utgått ifrån. Men resultatet är ändå en konstruktion där jag spelat en aktiv roll.

Under arbetets gång har jag funderat mycket på om det varit mer ändamålsenligt att använda en mer empirinära variant av diskursanalys, som t.ex. Faircloughs kritiska diskursanalys, i analysarbetet. Dels för att den är tydligare inriktad på att undersöka konkreta artikulationer och hur diskurser skapas och omförhandlas genom dem, dels för att den är formulerad som en konkret analysmodell. Jag valde och höll fast vid diskursteorin framförallt av två skäl. Jag delar dess syn på all social praktik som diskursiv, en utgångspunkt som jag funnit fruktbar för att förstå sambandet mellan tal och praktik och varför diskurser är så trögrörliga. Ett starkt skäl var också att jag var nyfiken på om det var möjligt att konkretisera diskursteorin och använda den på ett material som mitt. Nu är resultatet färdigt och jag tycker att de begrepp jag valt att använda fungerat väl som analysverktyg. Däremot är det möjligt att resultatet blivit ännu mer givande utifrån Faircloughs variant.

Jag har stundtals upplevt att min analysmodell och dess begrepp gjort resultatdelen lite stel och kanske onödigt krånglig. Samtidigt har den gett en struktur åt analysarbetet och förhoppningen är att den också ska medföra att det blir lättare för läsaren att följa med i hur jag arbetat fram resultaten.

5 Resultat och analys

Som jag beskrev i metoddelen började jag mitt analysarbete med att läsa materialet om och om igen. Vid första genomläsningen av materialet tedde sig talet om ungdomarna, förutom på vissa punkter, väldigt lika oavsett kön och etnicitet. Beteenden och egenskaper som beskrivs som problematiska hos ungdomarna går igen i många domar. Efter en noggrann genomläsning där jag fokuserade på vilka tecken som är centrala i talet om kön och etnicitet framträder flera diskurser som antingen existerar parallellt eller konkurrerar om att definiera vad som konstituerar framförallt kön. De diskurser jag har valt att ta upp i analysen är de som sticker ut på något sätt. Dels är det de diskurser som är dominerande i texten och som också har hängt med länge inom fältet samhällets insatser för ungdomar. Dels är det diskurser som möjligen håller på att omformuleras så att förskjutningar i talet om ungdomarna blir möjliga.

Vissa tecken förekommer enbart i talet om flickorna. De är nodalpunkter i diskurser om flickor som i tidigare forskning lyfts fram som dominerande. Vissa tecken, som tidigare uppfattats som centrala i könsspecifika diskurser, finns nu med i talet om båda könen. Vissa tecken finns inte med i talet om de svenska flickorna men i talet om flickor med icke-svenska namn.

De tydigaste konstruktionerna i texterna rör kön. Därför utgår resultatets rubriker från centrala begrepp i olika diskurser om kön. I de fall jag uppfattar en intersektionell konstruktion skriver jag fram den under respektive rubrik. Diskurser som främst konstruerar ras/etnicitet finns under en särskild rubrik.

Under de första två rubrikerna i resultatet skriver jag fram hur jag använt min analysmodell och dess begrepp för att identifiera diskurser. Senare i texten gör jag inte det. Mitt intryck är att texten skulle bli lång och onödigt klumpig om jag skrivit fram tillvägagångssättet genom hela resultatredovisningen. Jag har dock arbetat på samma sätt arbetet igenom.

5.1 "Sexuellt beteende"

Sexualitet och sexuellt beteende är ord som bara förekommer i talet om flickorna. Diskursen handlar om flickor och organiseras runt nodalpunkten "sexualitet/sexuellt beteende".

"Sexualitet" får här sin betydelse genom att det ingår i en diskurs om flickor och genom att kopplas till andra ord som "skyddas från", "riskfyllt beteende", "äldre män", "socialt nedbrytande", "sexuella övergrepp", "våldtäkt", "prostitution" och "utagerande". Talet beskriver en felaktig eller riskfylld sexualitet för flickor som kan vara orsak att omhänderta. Underförstått finns det en normal eller eftersträvansvärd kvinnlig sexualitet. Jag kallar denna diskurs om flickor för *sexualitetsdiskursen*.

Hamreby (2004) menar att en diskurs om flickor som utgår från sexualitet har varit dominerande inom den sociala barnvården. Den konstruerar den goda kvinnligheten utifrån sexualitet (enligt samhällets normer) och omsorgsgivande. Diskursen handlar om att flickor främst är ansvariga för reproduktionen i samhället och den medför att det varit (och är?) viktigt att kontrollera den kvinnliga sexualiteten. Hon menar vidare att utifrån denna diskurs har talet om "den promiskuösa flickan" som ett socialt problem och en avvikande kvinna fyllt funktionen att definiera vad det är att vara en "naturlig" och "riktig" kvinna (Hamreby, 2004).

I en av länsrättsdomarna uttrycks sexualitetsdiskursen så här:

"I samband med berusning umgås hon med killar i en ålder om 18 år och uppåt. Hon har samtidigt med berusning haft tillfälliga sexuella relationer".

"Hon har ett socialt nedbrytande beteende genom att hon utsätter sig för ett sexuellt riskfyllt beteende".

I två andra domar finns ytterligare en aspekt av sexualitetsdiskursen om flickor med:

"Hon har genom/.../ ett sexuellt utagerande beteende, misstanke om prostitution/.../ befunnit sig i en riskfylld miljö".

"Det finns misstankar om att hon blir utnyttjad av äldre män utan skrupler".

Och:

"Det pågår vidare en polisutredning avseende eventuella sexuella övergrepp från farbrodern".

Pappan behöver finnas där för att *"skydda henne från bl.a./.../ hennes sexuella beteende"*.

Jag uppfattar att talet här konstruerar flickorna både som offer för andra och samtidigt som ansvariga för de övergrepp de riskerar att bli eller har blivit utsatta för. Flickorna görs, precis som Schlytter (1999) fann i sin studie ansvariga för pojkarnas och männens normbrytande beteende. Kanske blir det utifrån den ovan identifierade diskursen, som definierar flickor som framförallt ansvariga för en reproduktion enligt samhällets normer, logiskt att även göra dem ansvariga för vad andra utsätter deras kroppar för. Att vara en riktig kvinna innebär då att leva på ett sätt som gör att man inte riskerar att bli utsatt för sexuella övergrepp. Här ser jag en maktaspekt av diskursen som även Schlytter (1999) uppmärksammar. Så länge talet fokuserar på flickans sexualitet missar vi att det är pojkar och män som utsätter flickorna för sexuellt våld. Och att detta kan vara en del i ett större samhällsligt mönster, en könsmaktsordning, där det manliga har företräde och flickan är ett objekt. Vi riskerar också att missa andra aspekter av flickans liv som hon behöver hjälp med.

Ingen av pojkdomarna tar som sagt upp pojkarnas sexuella beteende. De gånger pojkarna är misstänkta för våldtäkt finns det med i angivelserna av vilka brott de begått. Talet förekommer som jag ser det inte i en diskurs om sexualitet utan i en diskurs om aggressivitet och kriminalitet.

”Fram tills idag har det kommit in 20 polisanmälningar på honom gällande bl.a. våldtäkt, misshandel, rån, olaga hot, hot mot tjänsteman och tillgrepp av fortskaffningsmedel”.

Hamreby (2004) menar att diskursen om pojkars sexualitet har uttryckt deras sexualitet som en biologisk drift som inte kan kontrolleras och att bedömningen av deras sexuella handlingar därmed alltid varit relativt tillåtande.

Jag uppfattar talet om (eller bristen på tal om) sexualitet i domarna som ett uttryck för att det fortfarande finns en dominerande diskurs om kvinnlighet inom samhällets insatser för ungdomar som konstituerat av den rätta sexualiteten (och en diskurs om manlighet som delvis determinerat av en biologisk sexuell drift som inte går att kontrollera) och att länsrätten bidrar till att reproducera dessa diskurser och därmed konstruera kön på ett traditionellt sätt.

Hur kan det då komma sig att denna diskurs om flickor fortfarande lever kvar trots att traditionella föreställningar om vad som konstituerar en flicka är kraftigt ifrågasatta? Kanske är det möjligt att förstå utifrån diskursteorins tal om vad en diskurs är vad som orsakar dess

tröghet? Teorin säger att diskurser inte bara är *tal om* utan att de också organiserar det sociala på ett specifikt sätt (Winther Jörgensen & Phillips, 2000). Diskursen om flickor uttrycks i ord men den är också kopplad till en praktik eller praxis. Under åtminstone hela 1900-talet har flickor omhändertagits av samhället utifrån diskursen om den rätta sexualiteten. Det har byggts upp institutioner inriktade på att arbeta med flickorna utifrån deras felaktiga sexualitet med målet att lära dem det rätta sättet att vara kvinna. Genom det är diskursen materiell. Den inbegriper inte bara talet om i form av bland annat teorier och kunskapsutveckling i ämnet utan också flickorna, behandlarna, lokalerna som använts för vården, domstolarna etc. Det har skett en tydlig organisering av det sociala som riktar vårt seende i en viss riktning och som innehåller vedertagna metoder och åtgärder för att hjälpa flickorna. Som enskild tjänsteman eller som institution är det inte möjligt att börja från noll i den sociala verkligheten. Man är en del i diskursen och kan bara förhålla sig till verkligheten utifrån de strukturer som redan finns.

5.2 Aggressiva pojkar!

Aggressivitet är ett nodaltecken i talet om pojkarna. Beskrivningen av deras personligheter och svårigheter tar ofta sin utgångspunkt i ordet aggressivitet eller besläktade ord som ”hotfull” och ”våldsam”. ”Aggressivitet” får i domarna sin betydelse genom att det ingår i en diskurs om pojkar och genom att kopplas till andra ord som ”provokativt utagerande”, ”våldsam”, ”aggressivt beteende”, ”svårt att hantera sin ilska”, ”impulser” och ”hotfull”. Talet handlar om hur pojkarna *är*. Det konstituerar dem som bärare av aggressiva impulser som de behöver lära sig att kontrollera och hantera på ett för samhället acceptabelt sätt. Jag benämner denna diskurs *aggressivitetsdiskursen*. Hamreby (2004) menar att den dominerande diskursen om pojkar inom den sociala barnvården under 1900-talet framförallt handlar om att pojkar är handlingskraftiga, utåtriktade och aggressiva. I diskursen härleds, menar hon, aggressiviteten till biologiska skillnader mellan könen som determinerar det sociala beteendet. Även Hilde och Claezon (2005) identifierar samma dominerande diskurs om pojkar i sin studie. Behandlarna säger att pojkar *är* raka, lätt blir arga och gör upp på en gång. Jag uppfattar aggressivitetsdiskursen som dominerande även i länsrättens tal om pojkar. Den kan uttryckas så här:

”Han har svårt att hantera sin ilska och stå emot provokationer”. Personal upplever honom *”som provokativt utagerande”*.

Mamman säger att pojken *”uppvisade ett aggressivt beteende samt att hon inte fick honom att stanna kvar hemma”*.

”Han ska vidare/.../lära sig kontrollera sina aggressiva impulser/.../få hjälp att hantera sin ilska”.

Talet i domarna är uppbyggt så att pojkarnas normbrytande beteende i form av kriminella handlingar kopplas ihop med deras aggressivitet. Detta genom att talet om egenskaper och beteende som *”provokativt utagerande”, ”aggressivt beteende”, ”hotfull och våldsam”* blandas med beskrivningar av brott som misshandel, våldtäkt, olaga hot, rån, hot mot tjänsteman och brott mot knivlagen. Jag uppfattar det som att talet om pojkarnas kriminalitet därigenom i hög utsträckning utgår från aggressivitetsdiskursen. Agnew (2009) visar på en diskurs om pojkars kriminella beteende som orsakat av *”traits of low constraint and negative emotionality”* där *”the traits/.../ are in part biologically based”*. Alltså en diskurs som kopplar ihop pojkarnas aggressivitet med deras kriminalitet. Något motsvarande tal om flickor hittar han inte.

Kopplingen mellan aggressivitet och kriminalitet i talet om pojkarna kan i mitt material se ut så här:

”Han har utvecklat ett oroväckande beteende, han har anmälts för flera allvarliga brott, (i det här fallet mordbrand, misshandel, skadegörelse, olaga hot, hot mot tjänsteman, min anm.) varit aggressiv och utagerande såväl i skolan som i hemmiljön”.

”Han har utvecklat ett destruktivt beteende med aggressivitet, kriminalitet och droger”.

Jag uppfattar att den starka kopplingen, i mitt material, mellan aggressivitetsdiskursen om pojkar och talet om deras kriminella beteende medför att talet om kriminalitet i sig fungerar könskonstruerande.

Till stor del handlar även talet om pojkarnas *”socialt nedbrytande beteende”* om aggressivitet.

Han uppvisar *”ett socialt nedbrytande beteende i form av våld, hot och en livsstil präglad av gränslöshet och impulsstyrt beteende”*.

I texten från länsrätten uppfattar jag aggressivitetsdiskursen om pojkar som den dominerande diskursen om vad som konstituerar en pojke. Länsrätten reproducerar härigenom den av Hamreby (2004) identifierade dominerande diskursen om pojkar.

5.3 Aggressiva flickor?

Även i talet om flickorna finns ordet aggressivitet med. Det är dock ett perifert tecken. Det förekommer endast på ett fåtal ställen och definierar inte vilka flickorna är. De centrala tecknen i talet där flickornas aggressivitet tas upp är "konflikter", "bristande föräldraförmåga" och olika uttryck för ömsesidighet. Genom att "aggressivitet" kopplas till dessa ord blir min analys att ordet snarare ingår i en diskurs om flickors relationella natur eller i en diskurs som centreras runt bristande föräldraförmåga än att det utgör en diskurs i sig (se vidare under rubriken "beroendet av andra").

Flickan tycker att *"det är en fördel att komma hemifrån där det är bråk om vad hon får och inte får göra. Det fungerar inte om föräldrarna anger regler, hon och de ska vara överens om reglerna. Hon har försökt få föräldrarna att lita på henne, men det gör de inte"*.

"Flickan reagerar på föräldrarnas bristande förmåga genom att ha ett utagerande beteende".

Hilte och Claezon (2005) finner i sin studie en tydlig diskurs om att flickornas sociala problem grundar sig i att deras föräldrar brustit i föräldrarollen. I mitt material får den diskursen förklara flickornas utagerande/aggressivitet.

Om flickors aggressivitet måste förklaras ser jag det som ett uttryck för att den inte stämmer överens med den dominerande diskursen om vad/hur en flicka är. Därför förstår jag sättet domarna talar om flickors aggressivitet som ett uttryck för att de dominerande diskurserna om kön i texten från länsrätten konstruerar flickor och pojkar i ett dikotomt förhållande där pojkar är aggressiva och flickor inte är det.

Uttryck för intersektionalitet

I en dom talas det om en flicka med icke-svenskt namn som gjort sig skyldig till lägenhetsinbrott, stölder, misshandel och olaga hot. Detta är den enda flick-dom där våldskriminalitet beskrivs. Det finns inga beskrivningar i talet om flickan som handlar om hur hon är (aggressiv, våldsam, hotfull). Möjligen går det ändå att hävda att beskrivningen av gärningarna i sig underförstår en diskurs om aggressivitet. Talet om flickan i domen får mig att associera till den diskurs om "kickerstjejen" som Ambjörnsson (2003) identifierar i sin forskning. "Kickerstjejen" är en av konstruktionerna av invandrarflickan som "den andra", som annorlunda mot den svenska flickan. "Kickerstjejen" går ifrån normen för hur en (svensk) flicka ska vara genom att hon har kaxig attityd och slåss. Ambjörnsson menar att föreställningar om ras/etnicitet ofta kopplas till ett visst beteende. Det är möjligt att det går att se talet om invandrarflickan i domen som ett exempel på att kön och ras konstrueras tillsammans. Just denna flicka konstrueras genom att hon kopplas till en diskurs om kriminalitet och därmed också aggressivitet, något som skiljer henne från övriga flickor.

5.4 Psykisk skörhet

Ett vanligt förekommande tal i domarna handlar om ungdomarnas inre processer och psykiska mående. Talet kommer till uttryck både som återgivelser av ungdomarnas uppgifter och som rättens eller socialtjänstens tolkningar av ungdomarna. Det finns stora likheter i talet om flickor och pojkar. Att "må psykiskt dåligt" kopplas till tidigare erfarenheter och familjeförhållanden.

Han har ett *"stort behov av möjlighet att bearbeta tidigare upplevelser i livet genom exempelvis terapi"*.

Andersson (1997) identifierar i sin studie en dominerande diskurs om flickor som säger att de (till skillnad från pojkar) bär saker inom sig och att deras beteende har ett djupare psykologiskt plan. I de domar jag läst konstrueras både flickor och pojkar som människor med inre processer påverkade av tidigare erfarenheter. Jag benämner talet *diskursen om psykisk skörhet*. Kanske är det här fråga om nyanser i diskursen som blir tydliga först när vi ser vilka andra ord som ingår i talet och hur den relaterar till andra diskurser.

Tal om ungdomarnas beteende kopplas i olika hög utsträckning till att de är psykiskt sköra. I talet om pojkarna framträder deras psykiska mående som *en* förklaring till att de beter sig som de gör.

”Han har under hela sin uppväxt tagit ett för stort ansvar i förhållande till sin ålder och därför fått en ”backlash” när han nu tillåts att vara den ungdom han är”.

Dock är aggressiviteten den absolut mest centrala förklaringen till pojkarnas beteende. Det framstår som att diskursen om psykisk skörhet om pojkar inte framförallt är en diskurs om pojkars beteende. I relation till aggressivitetsdiskursen är den svag på detta område.

För flickorna däremot innehåller diskursen om psykisk skörhet tydliga kopplingar till deras beteende och jag hittar heller ingen annan, konkurrerande diskurs, om vad som orsakar deras normbrytande beteende.

”Hon mår psykiskt dåligt och visar detta genom att bl.a rymma hemifrån, skada sig själv och uttrycka en önskan om att ta sitt liv”.

”Hon mådde allt sämre, skolkade från skolan samt rymde hemifrån och var borta flera nätter”.

I domarna förekommer också tal om ungdomarnas behov av gränssättning som jag menar ger uttryck för styrkeförhållandet mellan aggressivitetsdiskursen och diskursen om psykisk skörhet för de båda könen. Talet handlar om vilka flickorna och pojkarna är och vad de behöver.

Pojkarna behöver enligt domarna gränssättas dels för att inte skada sig själva men också (och framförallt) för att inte skada andra. Andersson (1996) finner i sin studie samma resultat som hon sammanfattar i meningen ”pojkarna omhändertars p.g.a. den skada de åsamkar samhället”.

Flickorna behöver framförallt gränssättas utifrån sin egen inre dynamik. Andersson (1997) identifierar som vi såg diskursen om flickors psykiska skörhet som också innehåller ord som kan kopplas till flickornas behov av gränssättning. Flickor sägs vara gränslösa och leva med ett inre kaos vilket gör att de behöver tydliga ramar och regler. Talet framstår som en diskurs

om flickor som psykiskt sköra i sig, en essentiell diskurs om hur flickor *är*. Detta tal förekommer också i mitt material.

*”Sedan 2008 har socialtjänsten kunnat urskilja ett beteendemönster hos henne som innebär att hon ändrar sig hela tiden, hittar fel på de ställen där hon placerats, **inte tillåter sig att landa** någonstans och föreslår nya ställen där hon hellre vill bo/.../Det har visat sig att hon efter två veckor på behandlingshemmet, som är en låst institution, där tydliga ramar, regler och gränser finns, för första gången på flera månader **har kunnat landa och inte agera ut**”.*

Utifrån hur talet om att ”må dåligt” kopplas till tal om beteende och behov av gränssättning när det gäller pojkarna uppfattar jag att diskursen om pojkars psykiska skörhet framförallt handlar om att pojkar överhuvudtaget är känsliga för tidigare erfarenheter och att de också bär saker inom sig. Aggressivitetsdiskursen däremot innehåller tal om såväl vilka pojkarna är som varför de beter sig som de gör och varför de behöver gränssättas. Den dominerande diskursen om pojkar konstituerar dem utifrån aggressivitet och handlingskraft. Den underordnade (och konkurrerande) diskursen beskriver pojkarna som sårbara, känsliga för sina erfarenheter och med djupare psykologiska behov. Här ser vi en diskursordning där ”pojke” blir en flytande signifikant som aggressivitetsdiskursen och diskursen om psykisk skörhet kämpar om att definiera.

För flickorna är talet om att ”må dåligt” tydligt kopplat både till beteende och till behov av gränssättning. Diskursen om flickornas psykiska skörhet och inre kaos framstår i länsrättens tal som den tydligaste förklaringen till deras normbrytande beteende och den starkaste anledningen till att de behöver gränssättas. Jag har heller inte upptäckt någon konkurrerande diskurs. Länsrättens tal reproducerar därmed tidigare dominerande diskurs om flickor.

5.5 Rymning och riskfyllda miljöer

I nästan alla domar talas det om att ungdomarna avvikit från hemmet och då befunnit sig i riskfyllda miljöer. För mig framstår det centrala i talet om rymningar just som de ”riskfyllda miljöerna”. Vad beskrivs i talet som riskfyllt för ungdomarna och vilka diskurser om kön och etnicitet går det att härleda talet till?

”Riskfyllt” får olika betydelse beroende på om det ingår i en diskurs om flickor eller i en diskurs om pojkar och vilka andra ord som ingår i respektive diskurs. För både flickor och pojkar kopplas talet om riskfyllda miljöer ihop med droger och kriminalitet:

Han var ofta *”borta på nätterna och befann sig i olämplig miljö. Han hade påträffats kraftigt berusad, lyssnade inte på regler och umgicks med ungdomar som begick brott”*.

I talet om flickorna ingår fler ord i diskursen:

”Hon har prövat narkotika vid flera tillfällen, druckit alkohol, hållit sig undan och levt i miljöer där hon riskerar att utsättas för våld”.

Och:

”Hon har genom vagabonderande, sexuellt utagerande beteende, misstanke om prostitution, självska debeteende och genom att umgås i kretsar där det förekommer droger, befunnit sig i en riskfylld miljö”.

I det första citatet kopplas ”risken att bli utsatt för andras våld” ihop med talet om vad som utgör en ”riskfylld miljö”. Andersson (1997) identifierar i sitt arbete en viktimiteringsdiskurs om flickor. Diskursen beskriver flickorna som passiva och som offer. Den tangerar den ovan identifierade diskursen om psykisk skörhet. Utifrån viktimiteringsdiskursen är den största risken för en flicka att bli utsatt av andra.

Varför lyfts inte risken att bli utsatt av andra fram i talet om pojkarna? Min koppling är att diskursen om pojkarna som handlingskraftiga, utåtriktade och aggressiva är så dominerande att domstolen konstruerar (uppfattar) en riskfylld miljö för pojkarna främst som en miljö där de riskerar att bli interPELLERADE i en aktiv position som kriminella och våldsverkare. Kön konstrueras i så fall i länsrättens tal som motpoler.

I den andra domen är det flickans eget sexuella beteende som skrivs fram som en risk. Här är vi åter tillbaka i sexualitetsdiskursen om flickor som finns beskriven ovan, där det utifrån reproduktionens betydelse för att vara en riktig kvinna är centralt för en flicka att bete sig på ett sätt som gör att hon inte riskerar att bli utsatt för sexuella övergrepp.

Jag uppfattar att talet om vad som är riskfyllt för ungdomarna utgår från viktigmiserings- och sexualitetsdiskursen när det gäller flickorna och aggressivitetsdiskursen när det gäller pojkarna.

5.6 Beroendet av andra

Hamreby (2004, sidan 178) identifierar, i en rapport från Statens Institutionsstyrelse 2002 om omhändertagna ungdomar, en diskurs om att ”ett centralt innehåll i att vara kvinna är att relatera till andra”. Hon spårar den tillbaka till ett utvecklingspsykologiskt resonemang om essentiella skillnader mellan könen och en könsspecifik socialisation. I mitt material går det att hitta uttryck för denna diskurs om flickor. Jag kallar den *relationsdiskursen*. Som vi såg ovan förekommer den då flickornas ilska kopplas till konflikter med framförallt föräldrar. Den visar sig också genom att det finns fler uppgifter om flickornas relationer till sina familjer än vad det finns om pojkarnas. Även tal om flickornas pojkvänner förekommer. Relationsdiskursen om flickor handlar främst om flickornas familjesammanhang och relationer till kommande familjer (pojkvänner).

”Hon har god och nära kontakt med sina syskon och föräldrar”.

Det förekommer också tal om att flickornas relationer, främst med (äldre) pojkvänner innebär risker för dem. Risker som lyfts fram är att bli utsatt för sexuellt och annat våld. Här möter relationsdiskursen om flickor viktigmiseringsdiskursen.

Det finns en relationsdiskurs även om pojkar. Deras familjeförhållanden beskrivs (om än i lägre utsträckning än flickornas) men framförallt handlar den om pojkarnas umgängeskrets och kamratkontakter utanför hemmet. Betoningen i talet om pojkarnas relationer ligger på risken som umgänget medför för dem att bli indragna i kriminalitet, en risk som ytterst bygger på diskursen om pojkar som aggressiva och handlingskraftiga.

”Händelsen/.../ som blev upprinnelsen till det omedelbara omhändertagandet skedde under påverkan av en äldre kamrat”.

”Hans beteende (framförallt kriminalitet, min anm.) har eskalerat mycket beroende på att det kommit in folk från bl.a Bergsjön i bekantskapskretsen”.

Agnew (2009) identifierar en diskurs om kön och kriminalitet som handlar om att pojkar/män lättare lockas med av kriminella kamrater. Diskursen har sina rötter i inläringsteorin och säger att flickors/kvinnors egna moraliska övertygelser och högre självkontroll motverkar en negativ påverkan från kamrater. Underförstått är att pojkar inte har tillgång till dessa skyddsfaktorer i samma utsträckning. Underförstått är också (enligt mig) att kamrater är centrala för pojkarna. Jag uppfattar ovanstående citat som ett uttryck för den diskursen.

Talet om flickors och pojkars relationer skiljer sig i texten från länsrätten åt i två avseenden. För det första betonas relationer i olika sfärer. Möjligen går det att förstå denna skillnad i betoning med hjälp av mer övergripande diskurser om kön som förekommer i vårt samhälle och som Hamreby (2004) antyder i sin studie. Nämligen de att flickor är ansvariga för reproduktion och omsorg och därigenom främst är kopplade till hem och familj medan pojkar är ansvariga för produktion och därigenom kopplas till det offentliga rummet. Talet om flickornas relationer rör familj och pojkvänner (kommande familj) och handlar därigenom på ett plan om reproduktion. Talet om pojkarnas relationer handlar främst om kamrater utanför hemmet och knyter därigenom pojkarna till den offentliga sfären och produktion. Både flickor och pojkar är enligt diskursen relationella men relationerna kopplas till olika sfärer och tjänar olika syften.

För det andra gränsar talet om relationer till två skilda diskurser. För flickorna kan relationer innebära att man blir utsatt för övergrepp (viktimiteringsdiskursen) för pojkar kan de innebära att man blir indragen i en aktiv position som kriminell (aggressivitetdiskursen).

5.7 Moral

Som vi redan har sett ges uttryck för moraluppfattningar i texten, särskilt i förhållande till flickors sexualitet. Men också, som vi såg ovan i samband med talet om kamraters påverkan, och diskurser om flickors och pojkars moraliska ”nivå”. Moral är också centralt i talet om hur ungdomarna ser på sin situation och sitt normbrytande beteende. Följande är några exempel:

”Han medger numera att han har behov av hjälp”.

”Hon har angett att hon har kommit till insikt om sitt vårdbehov”.

”Hon har många bra egenskaper och hon har en vilja att förändra sitt beteende”.

Mamman/.../” har en stark känsla av att han tagit starkt intryck (av det som hänt, min anm.) och att han är mycket ångerfull”.

I talet om både pojkar och flickor ingår ord som ”medger behov av hjälp”, ”insikt om sitt vårdbehov”, ”vilja att förändra sitt beteende” och ”ångerfull”. Jag menar utifrån det att det finns en diskurs om båda könen som beskriver dem som personer med förmåga att resonera moraliskt över sitt eget beteende och att känna ånger, en moralisk diskurs. För båda könen betonas också vikten av att följa uppställda regler. Det förekommer dock längre resonemang om flickornas regelbrott:

”Vad gäller uppgifterna från familjehemmet om att hon brutit mot regler så är det på det viset att hon hade uppfattat att när hon meddelat att hon skulle övernatta hos pojkvännen så var det okej enligt familjehemmet. Hon vet dock att hon bröt mot reglerna när hon tog med killkompisar till familjehemmet”.

Kan de långa resonemangen om flickornas regelbrott tyda på att den moraliska diskursen om flickor i länsrättens tal innebär större förväntningar på att flickor ska (och egentligen vill) följa regler? Alltså att de är mer moraliska än pojkar? Min studie ger inga tydliga svar på den frågan.

5.8 ”De andra”

Det finns små detaljer i texterna som jag uppfattar som positionsangivelser i diskurser om svensk och icke-svensk, vi och ”de andra”.

Det är vanligt att beskrivningarna av invandrarungdomarna innehåller uppgifter om hur många syskon flickorna eller pojkarna har. Det förekommer endast en gång i talet om

ungdomarna med svenskkljngande namn. Uppgiften finns med i talet om invandrarungdomarna även om antalet syskon inte är ”ovanligt stort” (enligt svenska normer). Lundström (2007) finner att ”svensk” och ”icke-svensk” konstrueras i relation till och som motpoler mot varandra och att det svenska i den konstruktionen är så oproblematiserat att det blir osynligt. Jag menar att talet om antal syskon i icke-svenska ungdomars familjer kan ses som ett uttryck för en konstruktion av dessa ungdomar som annorlunda än de svenska. Det uttrycker en förväntan om att antalet syskon ska vara större än normen och kanske också ett antagande om att familjen är mer central för dessa ungdomar än för de svenska. Båda antagandena kan kopplas till en diskurs om kollektivistiska invandrarkulturer. Antalet syskon i de svenska ungdomarnas familjer blir osynligt.

Samma diskurs om invandrarkulturer kommer till uttryck genom ett annat exempel. En pappa sägs uttrycka att det finns för stora kulturella skillnader mellan Sverige och hemlandet för att vård på behandlingshem ska kunna vara hjälpsamt för hans dotter. Istället säger domen att han vill att problemet ska hanteras inom familjen och släkten. När ”kulturella skillnader” kopplas ihop med ”hanteras inom släkten” framträder en diskurs om kollektivistiska (invandrar)kulturer som skiljer sig ifrån, och kanske inte heller vill integreras i, vår mer individualistiska, rationella kultur. Pappan och flickan konstrueras som ”de andra”.

6 Slutdiskussion

6.1 Svar på frågeställningarna

Uppsatsens syfte var att undersöka hur diskurserna om kön och etnicitet ser ut idag i domar från länsrätten i Göteborg. Frågeställningarna handlade om vilka diskurser om kön och etnicitet som förekommer, om det finns dominerande och underordnade diskurser, samt på vilket sätt diskurserna om kön och etnicitet samverkar. En frågeställning handlade om hur vi kan förstå diskursernas förekomst.

I analysen av materialet identifierar jag flera diskurser. Exempel på diskurser om kön är sexualitetsdiskursen om flickor och aggressivitetsdiskursen om pojkar. Båda dessa diskurser framstår som dominerande i talet om kön. För flickorna framstår också diskurserna om psykisk skörhet och viktigmisering som dominerade, liksom relationsdiskursen som främst knyter flickan till familjen och hemmet. I talet om pojkarna finns en diskurs som konkurrerar med aggressivitetsdiskurser om att definiera en pojke. Det är diskursen om psykisk skörhet. Den är klart underordnad men den förekommer. Relationsdiskursen om pojkar kopplar pojkarna till den offentliga sfären och därigenom på ett traditionellt vis till produktionen. Det absolut övervägande antalet diskurser om kön har identifierats i tidigare forskning. En av uppsatsens frågeställningar handlade, som vi såg, om hur vi kan förstå förekomsten av diskurserna i länsrättens domar. Jag tycker att det är möjligt att förstå varför samma diskurser förekommer idag som tidigare med hjälp av diskursteorin. Teorins definition av vad en diskurs är och hur den fungerar, nämligen att den organiserar det sociala på ett specifikt sätt, är ett sätt att förstå varför diskurserna, trots ifrågasättanden och motstånd, lever kvar.

Det finns få diskurser om ras/etnicitet i texterna. Jag uppfattar en diskurs om icke-svenska ungdomar och deras familjer som mer familjeinriktade/kollektivistiska och möjligen också motvilliga att integreras i det svenska samhället. Diskursen om den kriminella (aggressiva) invandrarflickan kan vara ett exempel på en intersektionell konstruktion. Detta är det enda exempel jag finner på hur kön och ras samverkar i domarna från länsrätten.

6.2 Diskussion av resultatet

Syftet med mitt arbete var att undersöka hur diskurserna om kön och etnicitet ser ut idag i länsrättens tal. Förhoppningen var att min studie skulle kunna bidra till en ökad medvetenhet om hur vi som professionella genom vårt språk konstruerar kön och etnicitet. Med resultatet i hand tycker jag att den gör det. Det är också möjligt att utifrån mitt och andras arbeten på området föra ett samtal om vilka konsekvenser konstruktionerna medför för ungdomarna och för det sociala arbetet. Här vill jag bara lyfta ett exempel som berör kön och makt.

Sexualitetsdiskursen om flickor sätter snäva gränser för flickors beteende och ger flickan själv ansvaret för att övervaka gränsen. Om hon inte lyckas kan hon omhändertras för detta. Det innebär att flickorna får ta konsekvenserna av pojkarnas normbrytande beteende. Detta är problematiskt mot bakgrund av mönstren i relationerna mellan flickor och pojkar på en samhällsnivå där det generellt är flickan som blir sexuellt utnyttjad och utsatt för våld av sin partner (Schlytter, 1999). Så länge sexualitetsdiskursen riktar fokus mot flickan blir de problematiska mönstren inte utmanade och maktförhållandena upprätthålls.

Att jag identifierar så få diskurser om etnicitet väcker frågor i mig. Bland annat berör de min uppmärksamhet som forskare. Diskursteorin har ett begrepp för när diskurser blir så självklara för oss att vi tar dem för givna. Begreppet är objektivitet. Kan det vara så att jag som forskare tar diskurserna om etnicitet så för givna att de blivit en del av det objektiva för mig? Att diskurserna finns där men att jag inte ser dem som diskurser?

En annan fundering kring det ringa resultatet har att göra med sammanhanget där talet ingår och på kategoriernas (kön respektive etnicitet) styrka och betydelse i sammanhanget. Kön har en lång tradition av att organisera samhällets insatser för unga. Därför är det kanske inte underligt att diskurserna som hänger ihop med den organiseringen tydligt skrivs fram i texten? Det finns väldigt lite forskning om betydelsen av etnicitet inom socialt arbete med ungdomar. Jag tror, bland annat utifrån den forskning jag tagit upp om hur etnicitet konstrueras bland ungdomar, att föreställningar om ras är levande och har stor betydelse för hur flickor och pojkar blir bemötta. I det sammanhang där länsrättens tal ingår finns dock ingen vedertagen differentiering utifrån etnicitet utan kön är en starkare organiserande kategori. Kanske skulle en studie på ett annat material ge ett mer uttömmande resultat vad gäller vilka diskurser om ras/etnicitet som kan förekomma inom socialt arbete med ungdomar idag?

När det gäller diskurserna om kön är det nedslående att de är desamma som identifierats inom samhällets insatser för unga under åtminstone hela 1900-talet. Även den diskursteoretiska förståelsen av denna tröghet kan kännas betungande. Finns det något vi som professionella kan göra för att förändra diskurserna trots att det ligger i deras natur att vara tröga? Möjligen ger det i längden utdelning att i det egna sociala arbetet med ungdomar konsekvent formulera utredningar på ett sätt som så komplext och noggrant som möjligt beskriver en ungdoms liv och "verklighet" istället för att utgå från klischéer. Och att i de fall vi arbetar med ansökningar om vård enligt LVU ansöka om tvångsvård utifrån de skäl vi själva ser och inte följa en rutinmässig tolkning av förarbetena till lagen. Jag hoppas att det är så jag skulle göra. Samtidigt är jag medveten om att vi som individer lätt skolas in i och (kanske omedvetet) tar över den kultur, det språk och den praxis som råder inom en yrkeskår eller på en arbetsplats.

Diskurserna om kön innebär också, som vi vet, vissa formationer av makt som finns närvarande i socialt arbete precis som i samhället i stort. Ett exempel på detta gav jag i början av diskussionen där sexualitetsdiskursen om flickor diskuterades. Därför är det också möjligt att trögheten hänger ihop med att det finns ett motstånd mot att omformulera diskurserna utifrån att det skulle rubba dessa maktförhållanden.

6.3 Förslag till fortsatt forskning

Jag känner en viss frustration över att resultatet av mitt arbete är så tunt vad gäller diskurser om etnicitet och hur kön och etnicitet samverkar. Både utifrån tidigare forskning och utifrån erfarenheten från detta arbete ser jag att diskursanalyser och dekonstruktioner med fokus på konstruktioner av etnicitet och hur kön och ras/eticitet konstrueras tillsammans vore värdefulla för socialt arbete.

När jag började mitt arbete hade jag tanken att bara studera talet om flickor och etnicitet i länsrättens domar. Av olika anledningar bytte jag inriktning. Efter att ha skrivit denna uppsats har jag blivit stärkt i uppfattningen att det skulle vara givande att genomföra en sådan studie, fast på ett större material än vad en c-uppsats tillåter. Jag anar att det är lättare att få syn på nyanserna i *talet om* när man läser fler domar och har ett mer avgränsat fokus.

Det vore också intressant att göra liknande analyser av andra typer av material, t.ex. intervjuer med socialsekreterare som skriver utredningar inför LVU-ansökningar. Hur konstruerar de kön och etnicitet när de talar mer fritt om ungdomarna? Vilka diskurser finns i deras tal?

Hur vi än går vidare anser jag att studier som bidrar till en ökad medvetenhet hos socialarbetare som yrkeskår om språkets makt och hur vi som professionella konstruerar kön och etnicitet är centrala för en reflekterande yrkesroll.

7 Referenslista

Agnew, Robert (2009): *The contribution of "Mainstream" Theories to the Explanation of Female delinquency*. I Zahn, Margareth A.(editor): *The delinquent girl*. Philadelphia: Temple University Press.

Ambjörnsson, Fanny (2003): *I en klass för sig: genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront.

Andersson, Berit (1997): *Ett §12-hem för flickor: Omdefinitioner i ungdomsvården*. Lunds Universitet.

Andersson, Christina (1996): *Om struliga flickor*. I Armelius, Bengt-Åke/ Bengtzon, Sara/ Rydelius, Per-Anders/ Sarnecki, Jerzy/ Söderholm-Carpelan, Kerstin: *Vård av ungdomar med sociala problem: en forskningsöversikt*. Statens Institutionsstyrelse.

Andersson, Gunvor & Sallnäs, Marie (2007): *Svensk barnavårdsforskning: en översikt över ett och ett kvarts års forskningsproduktion*. I Socionomens forsknings supplement nr 22.

Butler, Judith (1990): *Gender Trouble*. New York: Routledge.

Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (2007): *Introduktion: Motsatsen till relativism, detta bör vi aldrig glömma, stavas absolutism*. I Börjesson, Mats & Palmblad, Eva: *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

Chambers, Samuel A. & Carver, Terrell (2008): *Judith Butler and Political theory: Troubling Politics*. New York: Routledge.

De los Reyes, Paulina/ Molina, Irene/ Mulinari, Diana (2003): *Introduktion*. I De los Reyes, Paulina/ Molina, Irene/ Mulinari, Diana: *Maktens (o)lika förklädnader: Kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm. Atlas.

Forsberg, Margareta (2005): *Brunetter och Blondiner: om ungdom och sexualitet i det mångkulturella Sverige*. Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete, Skriftserien Nr 2005:1.

Hamreby, Kerstin (2004): *Flickor och pojkar i den sociala barnvården: föreställningar om kön och sociala problem under 1900-talet*. Umeå Universitet, Institutionen för socialt arbete, Nr 43, 2004.

Hilte, Mats & Claezon, Ingrid (2005): *Flickor och pojkar på institution: ett könsperspektiv på vården av ungdomar*. Stockholm: Stiftelsen allmänna barnhuset.

Hylland- Eriksen, Thomas (1993): *Etnicitet och nationalism*. Nora: Nya Doxa.

Johansson, Helena (2006): *Brist på manliga förebilder: dekonstruktion av en föreställning och dess praktik*. Göteborgs Universitet, Institutionen för socialt arbete, skriftserien. 2006:4.

Jonsson, Gustav (1980): *Flickor på glid: en studie i kvinnoförakt*. Stockholm. Tiden.

Kvale, Stenar & Brinkmann; Svend (2009): *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lundström, Catrin (2007): *Svenska Latinas: Ras, klass och kön i svenskhetens geografi*. Göteborg: Makadam.

Molina, Irene & de los Reyes, Paulina (2003): *Kalla mörkret natt! Kön, klass och ras/etnicitet i det postkoloniala Sverige*. I De los Reyes, Paulina/ Molina, Irene/ Mulinari, Diana: *Maktens (o)lika förklädnader: Kön, klass och etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Stockholm. Atlas.

Sarnecki, Jerzy (1996): *Problemprofiler*. I Armelius, Bengt-Åke/ Bengtzon, Sara/ Rydelius, Per-Anders/ Sarnecki, Jerzy/ Söderholm-Carpelan, Kerstin: *Vård av ungdomar med sociala problem: en forskningsöversikt*. Statens Institutionsstyrelse.

Schlytter, Astrid (1999): *Kön och juridik i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Thomassen, Magdalene (2007): *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion i vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups.

Wikström, Hanna (2009): *Etnicitet*. Malmö: Liber.

Winther- Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000): *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur.

Wreder, Malin (2007): *Ovanliga analyser av vanliga material: vad diskursteorin kan göra med enkäter*. I Börjesson, Mats & Palmblad, Eva (red): *Diskursanalys i praktiken*. Malmö: Liber.

8 Bilaga 1

Analyserade domar från Länsrätten i Göteborg. Målnummer:

6154-09

2352-09

6401-09

3387-09

2736-09

3539-09

4044-08

4361-08

4410-08

6630-09

3827-08

4448-08

4407-08

5942-08

2603-08

4568-08

3996-08

4390-08

5144-08